

figurazione naturale del carattere. Immediatamente dopo si può annoverare la figura principale del Settecento lombardo, la pittura di Fra Vittore Ghislandi che presenta uno dei suoi giovani allievi. La serie di nomi illustri viene conclusa da Goya con il Ritratto della Signora Bermúdez, che ha poco a che fare con il rococò così come con il classicismo. In Goya la parola acquista il suo significato più profondo, la sua geniale rappresentazione dell'uomo supera le mode stilistiche del suo tempo.

La mostra si divide nei seguenti "capitoli": Il ritratto del committente; L'immagine dell'individuo; Studi dal vero; Sovrani, nobili, ritratti di corte; Portrait storici, ritratto e allegoria; Rappresentanti di mestieri; Autoritratti e ritratti di artisti; Ideali di bellezza femminile; Coppie; Ritratti di famiglia; Ritratti di bambini; Fra ritratto e pittura di genere. Questa suddivisione aiuta lo spettatore a seguire il raffinamento degli strumenti pittorici del carattere e della rappresentazione dell'anima, le variazioni morali, familiari, sovrane e dell'ideale di bellezza, i mutamenti della relazione fra artista, committente e pubblico, lo sviluppo del repertorio dei costumi e di altri accessori materiali, la comparsa e la scomparsa delle mode sentimentali e di comportamento.

Il museo ha inviato a Torino alcune delle nuove acquisizioni degli ultimi quindici anni e alcuni quadri sono stati mostrati al pubblico per la prima volta; in ciò naturalmente sono stati indispensabili il restauro di quindici quadri che ha costituito forse la parte più importante del lavoro preliminare, completato dalla preparazione e dal restauro di varie cornici. È stata una grande conquista l'aver riguardato all'Ammiraglio di Reynolds Hughes il suo originale e fresco mondo di colori, l'aver liberato il Ritratto della Madonna di Bergamo dalla spessa ripittura nera rivelando il verde originale della tenda, oppure l'aver reso visibile, grazie alla ripulitura, lo sfondo e la nicchia di severa solennità sul Ritratto di Donna proveniente direttamente dall'epoca del Bronzino.

Il catalogo è stato pubblicato dalle edizioni Electa, le introduzioni sono a cura della coppia Arabella Cifani-Franco Monetti, di Vittorio Sgarbi e di Daniela Magnetti. Le singole opere sono commentate da nove collaboratori del Museo di Belle Arti. La realizzazione dei titoli, la traduzione dei nomi in italiano, così come la scelta dei materiali e l'ideazione della mostra sono a cura dello scrivente.

Vilmos Tátrai

ke. Friss közvetlenségben melléje állítható a lombard Settecento portréfestészet vezéralakjának, Fra Vittore Ghislandinak az a festménye, amely egyik ifjú tanítványát mutatja be. A fényes névsort Goya zárja Bermúdez né portréjával, amelynek éppoly kevés köze van a rokokóhoz, mint a klasszicizmushoz. Goyának a szó legmélyebb értelmében vett, zseniális emberbrázolása túllép kora stílusdivatjain.

A kiállítás az alábbi „fejezetekre” tagolódik: *Il ritratto del committente; L'immagine dell'individuo; Studi dal vero; Sovrani, nobili, ritratti di corte; Portrait storici, ritratto e allegoria; Rappresentanti di mestieri; Autoritratti e ritratti di artisti; Ideali di bellezza femminile; Coppie; Ritratti di famiglia; Ritratti di bambini; Fra ritratto e pittura di genere.* Ez a tagolás segíti a látogatót, hogy figyelemmel kísérhesse a jellem és lélekbrázolás festői eszközeinek finomodását, az erkölcsi, a családi, az uralkodói és a

szépségesszmények változásait, a művész, a megrendelő és a közönség közötti kapcsolat módosulásait, az öltözékek és más tárgyi kellékek repertoárjának alakulását, az érzelmi és viselkedési divatok fel- és leütését.

A múzeum elküldte Torinóba az utóbbi másfél évtized néhány új szerzeményét, és a képek némelyike a raktárból most került először közönség elé. Ehhez természetesen elengedhetetlenek voltak a restaurálások: tizenöt kép restaurálása az előkészítő munka talán legfontosabb részét alkotta, amit több új keret készítése illetve restaurálása egészített ki. Nagy nyereség, hogy Reynolds Hughes admirálisa visszanyerte eredeti, úde színvilágát, hogy egy donátorportrész bergamói Madonna-képen kiszabadult a függöny zöldre a vaskos fekete áfésztés alól, vagy hogy egy Bronzino közvetlen köréből származó Női képmáson a tisztítás láthatóvá tette a hátteret, egy komor ünnepélyességű szoborfülkét.

A katalógus az Electa kiadó gondozásában jelent meg, bevettető esszéit az Arabella Cifani-Franco Monetti szerzőpáros, továbbá Vittorio Sgarbi és Daniela Magnetti írta. Az egyes műveket a Szépművészeti Múzeum kilenc munkatársa kommentálja. A katalóguscímzavak szerkesztéséért, olasz nyelvre fordításáért, valamint az anyag válogatásáért és a kiállítási koncepciójának kialakításáért jelen sorok írója a felelős.

Tátrai Vilmos

Bricherasio Palace in Turin is the site of a major exhibition of paintings entitled From Raphael to Goya: Portraits from the Museum of Fine Arts in Budapest. The exhibit opened on October 1 and will close on January 23. The 82 paintings on display, all of the highest quality, cover a period from 1500 to 1902. They include such classics as Raphael's Young Man, Titian's Doge Marcantonio and Goya's Portrait of Madame Bermúdez. Some of the paintings have never been shown to the public before.